

UYGULAMALI DAVRANIŞ ANALİZİNE DAYALI ERKEN ÇOCUKLUKTA MÜDAHALE UYGULAMALARI: BİR VAKA SUNUMU

ZEHRA ŞELEÇİ

SELİM PARLAK

PARİN YAKUPYAN

■ GİRİŞ

Otizm çeşitli alanlarda zorluklarla karakterize olan; sosyal etkileşim, iletişim ve sınırlı ya da yineleyici bilgi ve davranış alanlarındaki sorunlarla kendini gösteren nöro-gelişimsel bir bozukluktur (Kırcaali-İftar, 2012). Otizm spektrum bozukluğu için risk taşıyan ya da erken tanı almış çocuklarda oldukça önemli gelişmeler sağlayan erken eğitim, farklı yaklaşımlara dayalı uygulamalarla sunulabilmektedir. Bu uygulamaların en etkililerinden biri de bilimsel dayanaklı uygulamalı davranış analizidir.

Uygulamalı Davranış Analizi (UDA), edimsel koşullama kuramının öne sürdüğü davranış ilkelerini kullanarak insan davranışlarını geliştirmeyi ve değiştirmeyi amaçlayan davranışçı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, uygun davranışları arttırma, uygun olmayan davranışları azaltma ve yeni davranışlar kazandırma amaçlarına ulaşabilmek için davranışsal ilkeleri sistematik olarak uygulamaktadır. Eğitim ortamlarında, bu ilkelere dayalı olarak geliştirilmiş çeşitli yöntemlerle (ayrık denemeli öğretim, fırsat öğretimi, doğal öğretim, sözel davranış vb.) öğretim yapılmaktadır (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001; Corsello, 2005).

Erken yoğun davranışsal uygulama alanındaki araştırma bulguları, bazı çocukların gelişimsel alanlarda yaşitlarına uygun işlevsellik düzeyine ulaştıklarını göstermektedir. Bunun yanında bazı çocukların ise otizm belirtilerinde azalma olduğu, bazılarının ise otizm tanı ölçütlerinden kurtulduğu da bulgular arasındadır (Lovaas, 2003; Lovaas 2005).

■ AMAÇ

Bu çalışma UDA programı uygulanmaya başlanan otizm tanılı bir erkek çocuğunun gelişimini göstermeyi amaçlayan bir vaka sunumu niteliğindedir.

■ OLGU

K. 25 Şubat 2011 İstanbul doğumlu bir erkek çocuktur. Sözel ifadelerin olmaması, adına tepki vermemesi ve basit yönergelere tepki vermemesi ailesi tarafından fark edilerek psikiyatriste götürülmüş ve otizm tanısı almıştır. K.'ya Temmuz 2014-Kasım 2015 tarihleri arasında merkezimizde yoğun şekilde UDA programı uygulanmıştır. Daha önce ve UDA eğitimi sırasında da başka bir eğitim almamıştır. K. eğitim sürecine başladığında taklit, bilişsel ve sözel alanlarda yaşının oldukça gerisinde bir gelişimsergilemekteydi. Oyunbecerileri, günlük yaşam becerileri, özbakım becerileri ve iletişim becerilerinde de eksiklik gözlenmekteydi. Değişiklik ve engellenmeye karşı toleransı düşüktü. K. haftada 20-30 seanslık yoğun bir UDA programı ile toplam 345 seans eğitim görmüştür.

■ YÖNTEM

Ölçme araçları
ABLLS (Temel Öğrenme ve Dil Becerilerinin Değerlendirilmesi): ABLLS otizm ve gelişimsel bozukluğu olan çocuklar için dil ve kritik öğrenme becerilerinin öğretimine yardımcı olmak amacıyla değerlendirme aracı, müfredat kılavuzu ve beceri takip sistemi olarak kullanılmaktadır (Partington, 2008). ABLLS 25 beceri alanına ait 544 beceriyi inceler.

Pep-R (Psiko-Eğitimsel Profil Revize

Formu) : Pep'in 1990 yılında yeniden düzenlenmiş hali olan olan Pep-r; 6 ay ile 7 yaş arası otizmliler ve benzer iletişim güçlüğü olan çocukların değerlendirilmesinde kullanılmakta, gelişimsel alan ve davranışsal alan olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır.

Yöntem

K. ile yoğun bir UDA programı ile "Lovaas Tekniği (Ayrık Denemelerle Öğretim)", "Doğal Öğretim" ve "Verbal Behavior (Sözel Davranış) yöntemleri kullanılarak toplam 345 seans bireysel eğitim programı uygulanmıştır.

Ayrık denemelerle öğretim: Beceriler alt basamaklarına ayrılır ve her bir basamak üst üste tekrar eden denemelerle öğretilir. Bu öğretim uygulamasında denemeler, davranış öncülü, davranış ve davranışın sonucundan oluşur (Lovaas 1987; Tekin-İftar ve Değirmenci, 2012).

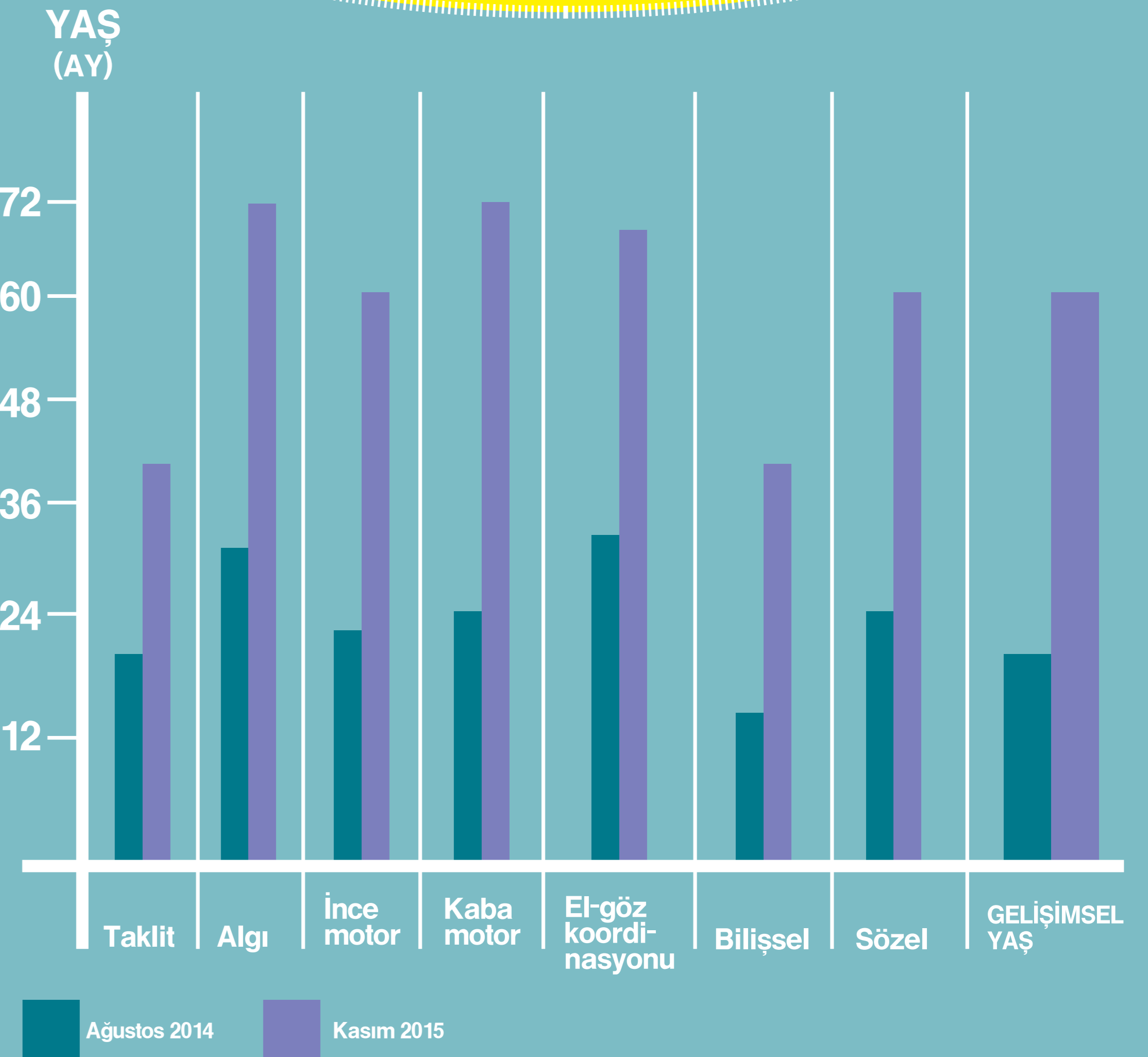
Doğal Öğretim Tekniği= Becerilerin gerçek/günlük yaşam içinde sergilendiği biçimde ve bu ortamlarda bulunan doğal etkinlikler ile rutinler içinde öğretilmesidir (Tekin-İftar ve Değirmenci, 2012).

Verbal Behavior= Çocukları işlevsel iletişim becerileri kazandırmak amacıyla öncelikle istek bildirme (mand) ve isimlendirme (tact) becerileri kazandırmak hedeflenir. Daha sonra ise daha üst düzey iletişim becerilerini kazandırmak amaçlanır.

■ BULGULAR VE SONUÇ

Bu çalışma için Ağustos 2014 ve Kasım 2015 tarihli Pep-r değerlendirmeleri; Eylül 2014 ve Eylül 2015 ABLLS değerlendirmeleri kullanılmıştır.

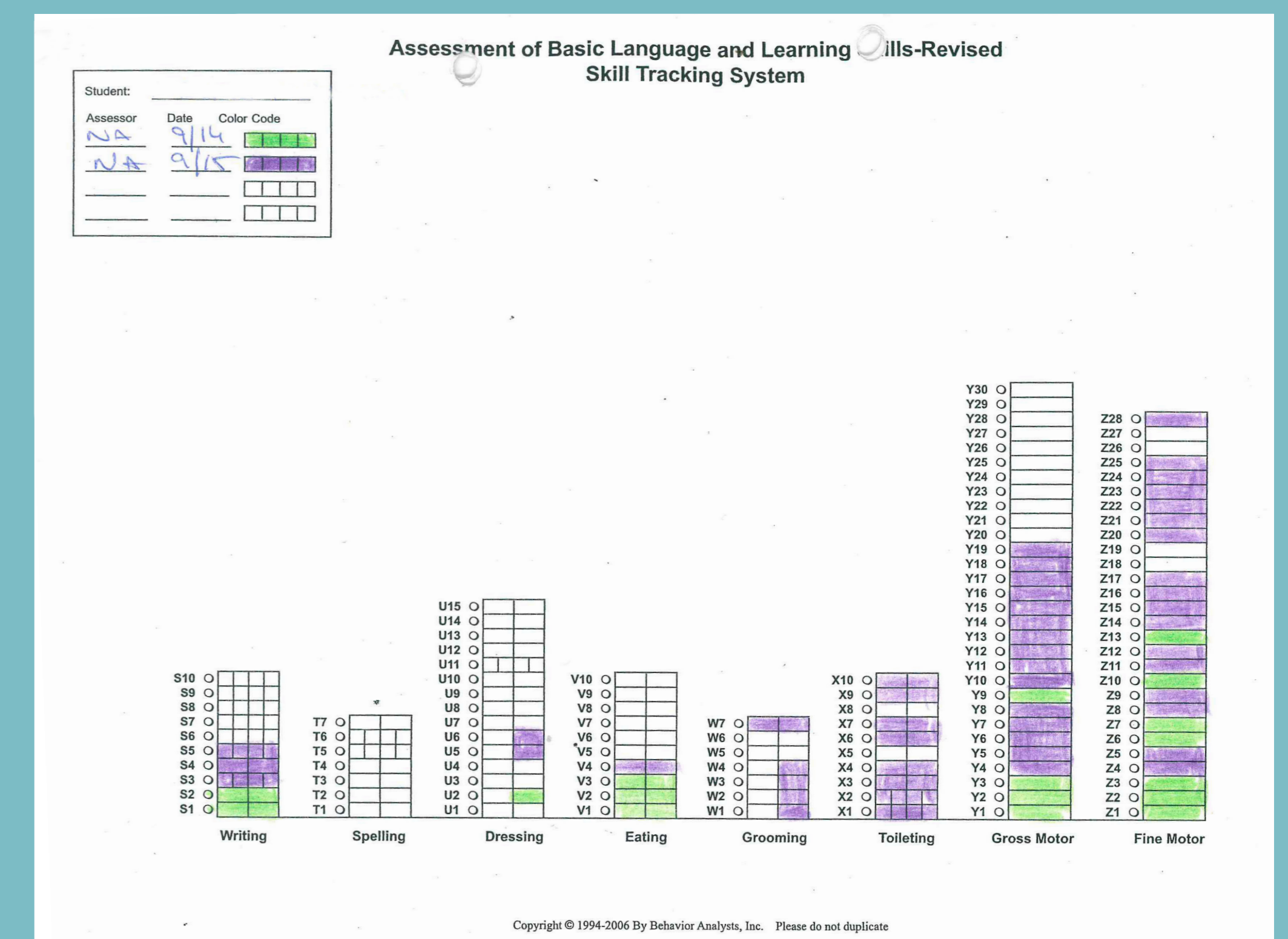
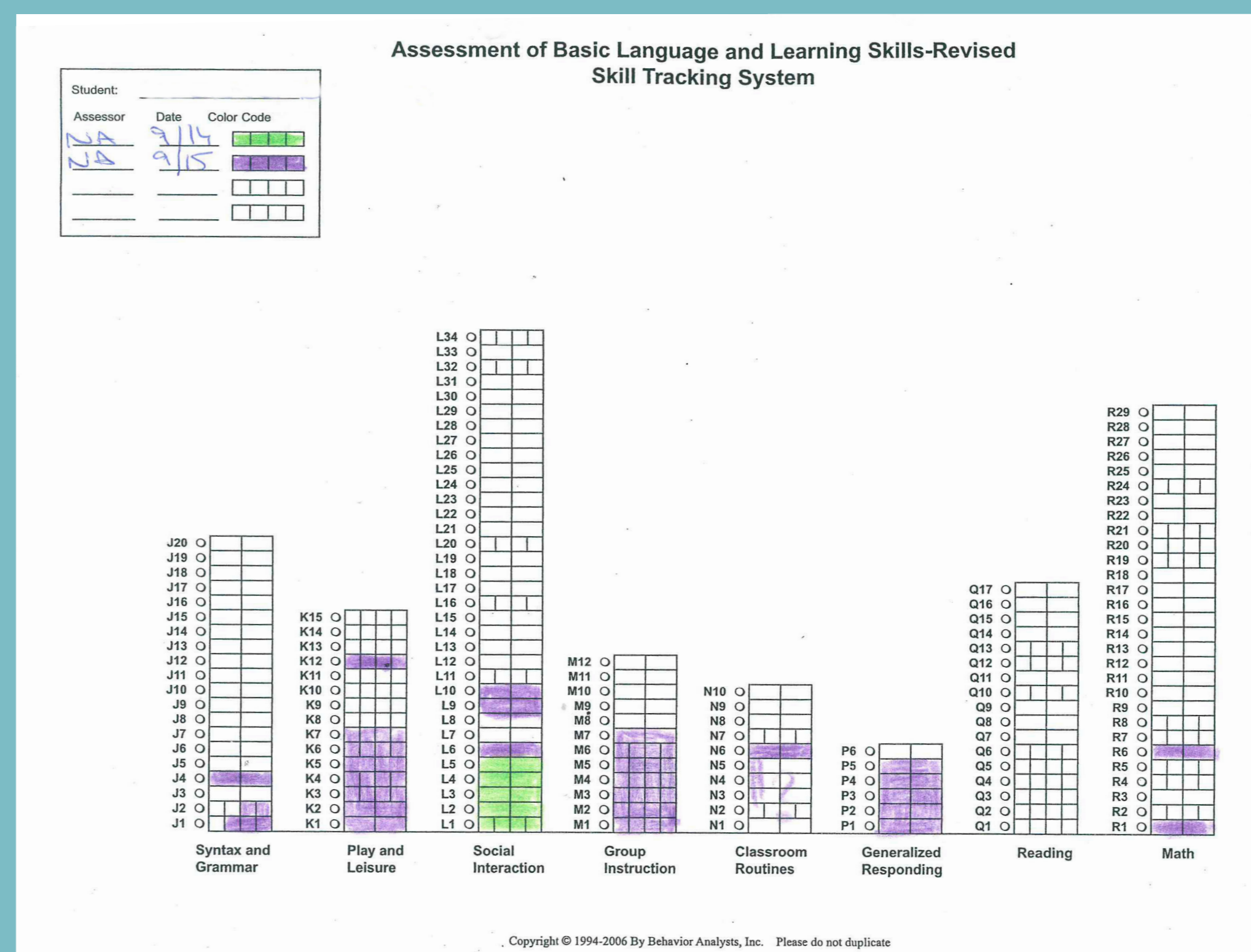
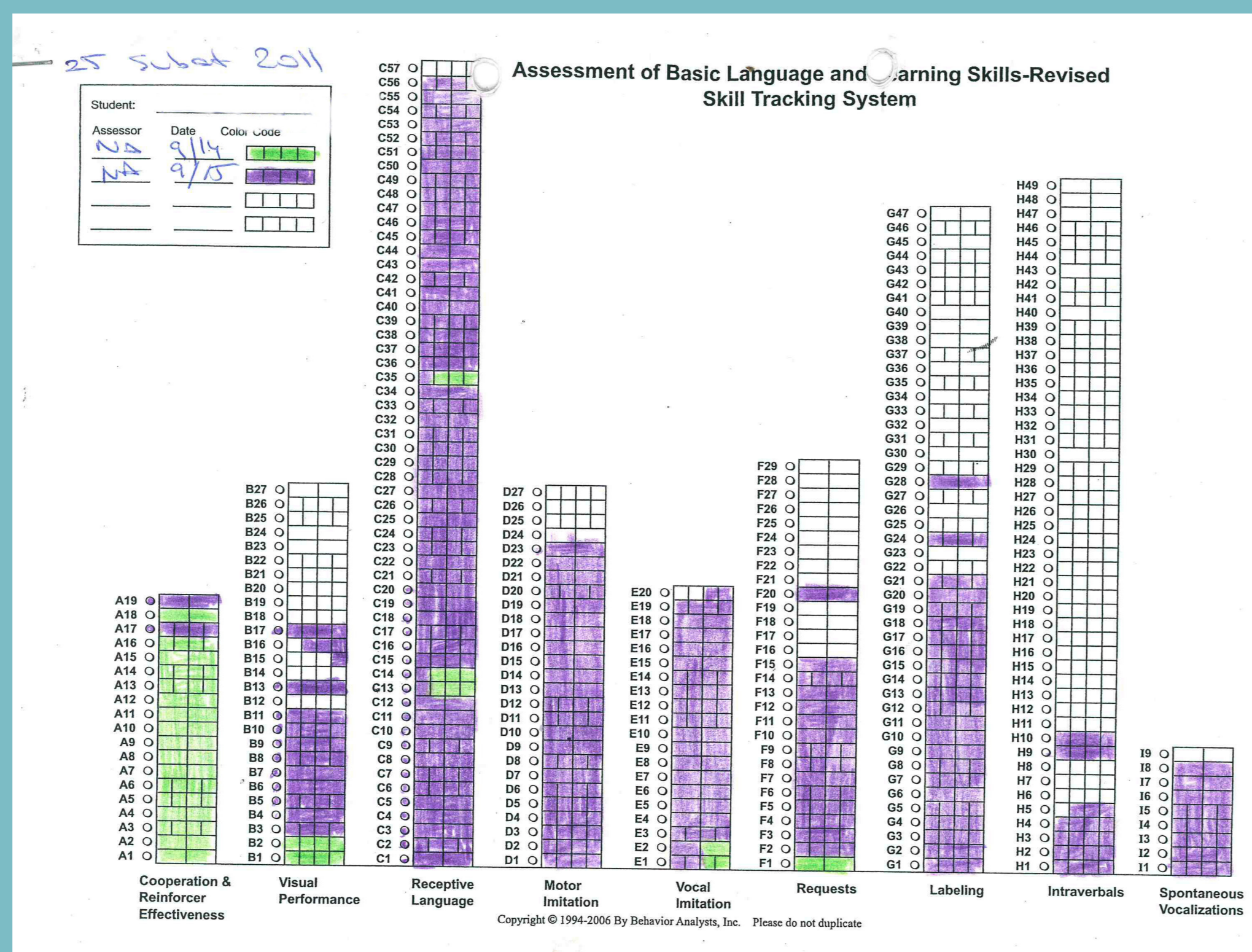
16 aylık bir eğitim sürecinde K.'nın her alandaki gelişimsel düzeyinin artış gösterdiği Pep-r ölçüğü ile yapılan değerlendirmelerde belirlenmiştir. Yoğun bir biçimde uygulanan UDA programı ile K.'nin gelişimsel yaşının 16 aylık bir süreçte 28 ay arttığı bulgulanmıştır. Ağustos 2014 ve Kasım 2015 Pep-r Değerlendirme Sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Ağustos 2014 Tarihinde Uygulanan PEP-R (Psikoeğitimsel Profil) Ölçeği Değerlendirme Sonuçları	Kasım 2015 Tarihinde Uygulanan PEP-R (Psikoeğitimsel Profil) Ölçeği Değerlendirme Sonuçları
Takvim yaşı: 3 yaş 5 ay	Takvim yaşı: 4 yaş 8 ay
Taklit: 1 yaş 7 ay	Taklit: 3 yaş 5 ay
Algı: 2 yaş 7 ay	Algı: 5 yaş 2 ay
İnce motor: 1 yaş 10 ay	İnce motor: 4 yaş
Kaba motor: 2 yaş	Kaba motor: 5 yaş 2 ay
El-Göz Koordinasyonu: 2 yaş 8 ay	El-Göz Koordinasyonu: 4 yaş 8 ay
Bilişsel: 1 yaş 2 ay	Bilişsel: 3 yaş 3 ay
Sözel: 2 yaş	Sözel: 4 yaş
GELİŞİMSEL YAŞ: 1 YAŞ 8 AY	GELİŞİMSEL YAŞ: 4 YAŞ

ABLLS değerlendirme sonuçlarına bakıldığında; testin değerlendirdiği 25 alanda da gelişimsel düzeyinin arttığı bulgulanmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Bu çalışma ile otizm tanılı bir çocuğun eğitiminde kullanılan UDA'ya dayalı bir programın, çocuğa sağladığı katkı değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA
Corsello, M. C. (2005). Early intervention in autism. *Infants and Young Children*, 18, 74-85.
Kırcaali-İftar, G. (2012). Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri*. Ankara: Viyze Yayıncılık.
Lovaas, O. I. (1987). Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1-10.
Partington, J. W. (2008). *The Assessment of Basic Language and Learning Skills-Revised (The ABLLS-R)*. Behavior Analysts.
Schopler, E., Reichler, R. J., Bashford, A., Lansing, M. D., & Marcus, L. M. (1990). Individualized assessment of autistic and developmentally disabled children: Psychoeducational Profile Revised (PEP-R).
Tekin-İftar, E. & Değirmenci, H. D. (2012). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimi. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri*. Ankara: Viyze Yayıncılık.
Tekin, E., & Kırcaali-İftar, G. (2001). Özel Eğitimde Yanılsız Öğretim Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dâğıtım.